

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ ALANINDAKİ TERİMLERE İNTERNET ARACILIĞIYLA TÜRKÇE KARŞILIKLARININ BULUNMASI

Abdullah Erdal TÜMER^{a,*}, Faruk ÜNSAÇAR^b

^a Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim
Teknolojileri Eğitimi Bölümü, 42090 Konya

^b Selçuk Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Makine Eğitimi Bölümü, 42003 Konya

Özet

Bu çalışmada internet üzerinden erişilebilen veri tabanı kullanılarak bir sözlük oluşturulmuştur. Uygulama günümüz ve geleceğin en etkin sektörlerinden biri olan enformasyon teknolojileri alanındaki yabancı kelimelere karşılıklar aranmasıdır. Farklı bölgelerde bulunan konunun uzmanları, akademisyenler ve bilişimciler internet ortamında kendileri için uygun zamanlarda bir araya getirilerek kelimelere karşılıklar önermişler, konu ile ilgili tartışmalar yapmışlar ve sonuç olarak kelimeler oylanmak suretiyle sözlük oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlar, yapılan tartışmalar ışığında, işlevi ve uç kullanıcı dikkate alınarak derlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Veri Tabanı, Türkçe, Bilgi Teknolojisi, Sözlük

FINDING THE TURKISH EQUIVALENTS OF THE TERMS IN INFORMATION TECHNOLOGY VIA INTERNET

Abstract

In this study, a dictionary has been created by using database via internet. Application is to find Turkish equivalents for English words in an information technology field which is one of the most active fields now and in future. Experts, academics and IT personals who live in different places came together on internet and they made offers, discussions and they voted the gathered words to create a dictionary in their appropriate times. Obtained results are compiled as considering functions of

* Corresponding Author. Tel.: +90 332 3238220 ; Fax: +90 332 3238225 e-mail : aetumer@selcuk.edu.tr

words and the end users.

Keywords: Database, Turkish, Information Technology, Dictionary

1. Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında kaydedilen gelişmeler, yenilikler, değişimler günümüzde başka hiçbir alanda olmadığı kadar hızlı olmaktadır. Bu hızlı değişimin en büyük göstergelerinden birisi de kullanılan bilgisayar donanımlarıdır. Teknolojinin sadece donanım değil aynı zamanda yazılım olarak da hızlı gelişmesi neticesinde çok yeni kelimeler ve terimler de kullanılmaya başlamaktadır. Teknolojiyi üreten ülkeler, bu kelime ve terimleri kendi ana dilleri ile karşılık bulduğundan, diğer ülkelerde bu kelimeleri, terimleri ister istemez kendi dillerine hızlı bir şekilde almaktadırlar. Her bilim dalının, her teknolojinin kendi özel terimleri vardır. Doğal olanı, her dilde bu terimlerin karşılıkların olmasıdır. Ancak bilişim teknolojisinin kendine özgü bir niteliği vardır. Çünkü bilişim teknolojisi maden mühendisliği, otomotiv gibi sınırlı bir topluluğu değil toplumun her kesimini ilgilendirmektedir. Beş yaşındaki çocuktan, üniversite öğrencisine, esnaftan öğretmene kadar bilişim teknolojisini herkes kullanmaktadır. Durum böyle olunca da, bilişim teknolojisi terimleri diğer teknik terimlerden daha çabuk, daha yaygın bir şekilde dile yerleşmektedir.

Bilişim teknolojisinin bu kadar hızlı bir şekilde geliştiği ve etkili olduğu göz önüne alınırsa Türkçeyi bilişim çağında hangi tehlikelerin beklemekte olduğu, bilişim çağının Türkçesinin nasıl olacağı, İngilizleşmiş bir Türkçe ile mi, yoksa Türkçeyi bırakıp herkesin İngilizce mi konuşacağı soruları hepimizi düşündürmekte ve kaygılandırmaktadır.

Bilgisayarın ve internetin bu kadar yaygınlaşması İngilizcenin diğer diller üzerinde bir hâkimiyet kurmasının yanında, diğer dillerin bu sahada dinamik gelişimi önem kazanmaktadır. Bilgisayar teknolojisi alanında çalışanlar, gönüllü kuruluşlar Türkçe konusunda çok büyük duyarlılık göstererek terimlere Türkçe karşılıklar bulmuşlardır. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinin son derece hızlı gelişmesi ve her geçen gün yüzlerce terim eklenmesi karşısında, bu çabalar ne yazık ki etkili olamamaktadır. Karşılık bulunması gereken terim sayısı binlerle ifade edilebilir. Bir terime karşılık bulmak, onu benimsemek, onun yayılmasını sağlamak aylar yıllar

alırken, binlerce İngilizce terim çok çabuk bir şekilde dilimize girebilmektedir.

Bu çalışmada, bilgi teknolojileri alanındaki bu durum göz önüne alınarak bilişim terimlerine karşılık bulunması amacı ile bir web sayfası hazırlanmıştır. Bu web sayfası aracılığı ile zamandan ve mekândan bağımsız olarak bilişim terimlerine Türkçe karşılık bulmak isteyenler internet aracılığı ile sanal bir ortamda bir araya getirilmiştir. Bir araya gelen bu kişiler tekliflerini, tartışmalarını ve tercihlerini bu sayfa aracılığı ile bildirmeleri sağlanmıştır.

Bulunan bu kelimelerin kullanılması ile eğitim öğretimin hem öğrenen hem de öğreten açısından oldukça kolaylaşacağı beklenmektedir. Ayrıca dili Türkçe olan ülkeler arasında bilgi teknolojileri sahasında ortak bir dil tesisine de bir katkı sağlamak amaçlanmıştır.

2. İlgili Çalışmalar

Türkçe Bilişim Terimleri türetme denemesi, 1966 yılında ilk olarak Hacettepe Üniversitesinde, çalışmalarında belgeleme ve yazılı yayın vermeye önem veren çekirdeğin, Aydın Köksal tarafından oluşturulması ile başlamıştır.

1971 Yılında kurulan Türkiye Bilişim Derneği ve onun süreli yayını Bilişim Dergisinde buluşan yazarlar türettikleri Türkçe Bilişim Terimlerini duyurma ve kullanmaya özendirilmede etkin bir ortam bulmuşlardır. Ayrıca bu yaklaşım, Türkiye Bilişim Derneğinin çalışma, amaç ve ilkelerinin açılımında ağırlıklı bir önemle yer almıştır.

1960' lı yılların hemen başlarında Kara Kuvvetleri Komutanlığı Elektronik Hesap Merkezi Kurma Projesi çalışma grubunun hazırladığı, yaklaşık 500 terimin Türkçe İngilizce karşılıkları ve Türkçe İngilizce açıklamalarını içeren "Otomatik Bilgi İşlem Terimleri" isimli sözlük çalışması, 1964 yılında yayınlanmıştır.

Daha sonra Deniz Kuvvetlerinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesinde, kimi kişisel çalışmalarla Türkçe karşılık bulma denemesinin sürdüğü görülür. Bu alanda "Kök Türkçeye" dayalı terim türetme çalışmasının en bilinçli örneklerini Aydın Köksal'ın 1971 ve (Türkçe Bilişim Sözleri, Elektrik Müh. Bilişim Özel sayısı s.61–68 ve Bilişim Terimleri ve Öneriler Kılavuzu, TBD Yayınları sayı 5,Ankara) 1978 çalışmalarında görülür. Aydın Köksal bütünleşmiş çabasını Türk Dil Kurumu Yayınları arasında çıkan Bilişim Terimleri Sözlüğü, 1981 ile sürdürmüştür.

1980'li yılların ikinci yarısından başlayarak kimi yayın evlerinin küçük ya da büyük hacimli bilişim sözlük ve ansiklopedileri yayınladığı görülmüştür.

1994 de Türk Dil Kurumu günümüze kadar her ay bir araya gelen bir komisyon oluşturmuştur. Bu komisyon özellikle bilişim alanında kullanılan terimlere Türkçe karşılıklar aramış ama 2 yıl içinde sadece 568 kelimeye karşılık bulabilmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı 2001–2005 yılına ait VIII. Beş yıllık plan çerçevesinde Türkçenin eğitimi, geliştirilmesi ve her alanda doğru kullanımının sağlanması, bu konudaki sorunların ve çözüm yollarının saptanması, uzun ve kısa dönem hedeflerinin stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanacak politikalar konusunda öneriler getirilme amacı ile Türk Dili Özel İhtisas Komisyonu oluşturmuştur. Türk Dili Özel İhtisas Komisyonunun ilk toplantısı 10 Aralık 1999 tarihinde Türk Dil Kurumu Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilmiştir.

TBD Terim kolu 1994 Yılında ayrı ayrı sözlükler kullanan yazılım evlerini ve yazarları, ortak bir sözlük hazırlamayı sağlamak amacı ile davet etmiştir. Çalışmalara katılan Bilkom, IBM, Microsoft-Türkiye ile TBD Terim kolu çalışma takımı bir araya gelerek iki yıla yakın bir çalışma ile üç bini aşkın terim ve sözcüğe Türkçe karşılık içeren; İngilizce-Türkçe, Türkçe-İngilizce Bilişim Terimleri Sözlüğünü, Mayıs 1996'da yayınlamıştır.

1998 yılında 2001 yılındaki Türk Dil Kurumu Başkanı olan Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın'ın yürütücülüğünü yaptığı, Türk dili ile ilgili konuların tartışıldığı, Türkoloji Haberleşme Grubu (turkoloji@yahoogroups.com) 502 üyesi ile bilişim terimlerine karşılıklar aramakta ve bulunanları tartışmışlardır.

Pcweek dergisi web sayfasında hazırladığı bir bölüm ile bilişim terimlerine karşılık aramakta ve bulunan karşılıkları da dergide kullanmaktadır.

2001 yılında yürütücülüğünü İsmail Hakkı Yılmaz'ın yaptığı Bilgisayar Terimleri Grubu 11 üyesi ile bilgisayarterminleri@yahoogroups.com mail adresi ile bilgisayar terimlerine karşılık aramaktadır.

3. Materyal ve Metot

Bu araştırma 2000–2001 yılları arasında yapılmıştır. Daha önceleri Türkçeye gönül vermiş kıymetli bilim adamlarımız ve kuruluşlar kendi bilim dallarında Türkçe

bir sözlük oluşturmak isteyenlerin tatbik ettiği metot; buna ilgi duyanların belli zamanlarda bir araya gelerek müşterek çalışmalar yapması, toplantılar tertip etmesi ve elde ettikleri ürünleri yayınlamaları şeklinde olmuştur. Türkçe bilime, Türkçeye saygı duyan herkes için bir ucundan tutmak istemiş ama değişik bölgelerde bulunan ilgililerin aynı zaman ve mekânlarda bir araya gelmelerinin zorluğundan dolayı bu sahadaki ilerlemeler sınırlı kalmıştır. Bütün bu ilgilileri zamandan ve mekândan bağımsız olarak bir araya gelip tartışmalarını yapacakları, konu ile ilgili düşüncelerini açıklayacakları, terimlere önerecekleri karşılıkları belli bir veri tabanında toplayacakları en iyi ortamın internet ortamı olduğu aşikârdır. Bu sebepler göz önüne alınarak aşağıda maddeler halinde özetlenen bir metot geliştirilerek uygulamaya konmuştur.

➤ Türkçeleştirilmesi istenen terimler, Türkiye Bilişim Derneğinin oluşturduğu sözlük referans kabul edilerek, bir veri tabanına konulmuştur. Bu veri tabanına internet üzerinden ulaşabilmeyi sağlayan bir web sayfası hazırlanmıştır. (<http://enforter.selcuk.edu.tr>)

➤ Hazırlanan bu sayfaya katkıda bulunmaları için; 2001 yılındaki Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Ahmet Şükrü Akalın'a ve Türk Dil Kurumu Yabancı Kelimelere Karşılık Bulma Komisyonunun tüm üyelerine, Selçuk Üniversitesinin tüm akademik personeline, Türkiye Bilişim Derneği Terim Kolu Yürütücü Başkanı N. Kaya Kılan ve bu kolun bilişim terimlerine karşılık arayan tüm üyelerine, Devlet Planlama Teşkilatı Türk Dili Özel İhtisas Komisyon üyelerine, Türkiye Bilişim Vakfı, Bilişimde Özenli Türkçe Çalışma Grup Başkanı Prof. Dr. Tuncer Ören'e, Bilişim terimlerine karşılık bulmak için oluşturulan turkoloji@yahoo.com topluluğunun tüm üyelerine (502 kişi), İnternet Teknolojileri Derneği yönetim kurulu başkanı Prof. Dr. Mustafa Akgül'e, Türkiye Büyük Millet Meclisi Bilgi ve Bilgi teknolojisi grubu üyelerine, bilgisayar terimlerine Türkçe karşılıklar bulmak isteyen bilgisayartermileri@yahoo.com topluluğunun tüm üyelerine (11 kişi), TRT Türk Prodüktör Arslan Küçük yıldız'a, Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Metin Karadağ, Türkiye'de yayınlanan değişik gazetelerin ilgili tüm yazarlarına, Türkiye de yayınlanan bilgisayar dergilerinin editörlerine, çalışma ile ilgili bilgi verilmiş ve katılımları sağlanmaya çalışılmıştır.

➤ Çalışmanın sonucu katılımcılara gönderilmek amacıyla, sayfaya bağlananlardan adı soyadı ve mail bilgisi alınmıştır.

- Katılımcılar veri tabanında olmayan bilişim terimlerini ve karşılık önerilerini internet üzerinden ulaştıkları veri tabanına girmişlerdir.
- Terimlere önerilen karşılıkların tartışılması için bir sayfa (forum) oluşturulduğundan öneriler üzerine tartışmak isteyenler görüşlerini yazmış, bu görüşlere olumlu ya da olumsuz eleştiriler gelmiştir.
- Bir terim için daha önce önerilmiş olan karşılıklar ancak öneri veri tabanına kaydedildikten sonra görüntülenmiştir. Bunun sebebi, öneride bulunacak kişiyi önereceğinin önceden mevcut olması ihtimaliyle şartlandırmamak ve öneriden vazgeçmemesi düşüncesi olmuştur.
- Gelen bütün karşılıklar nihayetinde, katılımcıların gerçekleştirdiği bir oylamaya tabi tutularak daha ağırlıklı oya sahip öneriler ağırlığına göre dizilmiştir.

4. Hazırlanan İnternet Sayfası

Bilişim Terimlerine Türkçe Karşılıklar bulunması için web sayfaları hazırlanırken web programlama dillerinden ASP kullanılmıştır. Bu programlama dili sayesinde sayfalar etkileşimli hale getirilmiştir. Bu programlar özellikle veri tabanındaki bilgilere erişmek ve girilen bilgilerin veri tabanında tutulmasında oldukça büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Türkçe karşılıklarını, kelimelere gelen önerileri ve öneri sahiplerini tutmak için Oracle Veri Tabanı kullanılmıştır. Büyük miktardaki verilerin güvenli bir şekilde tutulabildiği, bilgilere hızlı erişim imkânlarının sağlandığı, bilgilerin bütünlük içerisinde tutulabildiği ve birden fazla kullanıcıya aynı anda bilgiye erişim sağlandığı bir veri tabanı olduğu için Oracle Veri Tabanı tercih edilmiştir.

Hazırlanan web sayfasında, Ana sayfa, harf indeksi ve arama sayfası, kelimelerin listelendiği sayfa, öneri sayfası, gelen önerileri görme, duyuru sayfası ve linkler sayfası çağrıldığı 8 köprüden (link) oluşmaktadır.

Ana sayfada; herhangi bir internet kullanıcısının (browser'ın) adres çubuğuna <http://enforter.selcuk.edu.tr> ifadesi yazıldığında gelen sayfadır. Bu sayfada bulunan linklerle duyurular, forum ve linkler sayfalarına erişilebilir (Şekil 1).

Address http://enforter.selcuk.edu.tr

Bilişim Terimleri Sözlük Çalışması

Bu çalışmada ilgililerin enformasyon teknolojisi alanındaki kelimelere Türkçe karşılık teklif etmesini bekliyoruz. Forum köşesine gerek çalışma ile ilgili gerek tekliflerle ilgili görüşlerinizi yazabilirsiniz

Ayrıca konu ile ilgili ileride tertip edilmesi düşünülen konferans, gezi gibi etkinlikleri de duyurular sayfamızdan ulaşabilirsiniz. Katılmanızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Teklifleriniz için lütfen aşağıdaki formu doldurunuz :

Adı Soyadı

E-Mail

Şekil 1. Ana Sayfa Ekran Görüntüsü

Ya da sayfadaki ilgili bölüme adı soyadı ve e-mail bilgileri girilerek harf indeksi sayfasına erişilebilir. Harf İndeksi sayfasında bulunan harfler tıklanırsa o harfle başlayan kelimeler listelenecek ya da bir alt bölümdeki kutuya arama yapılacak kelimenin birkaç harfi yazılarak öneride bulunulacak kelime karşımıza çıkacaktır. Listeleyerek ya da aratarak karşımıza çıkan kelime/ler tıklandığında o kelimeye karşılık gelecek önerilerin yapılabilecektir (Şekil 2).

Seçilen kelimeye öneri yapıldıktan sonra sisteme gönderildiğinde o kelimeye eğer varsa, daha önceden önerilen karşılıkların görülebilecektir. Yeniden kelime önerilebilmesi için bu sayfada harf indeksine geri dönülebilir ve veri tabanında olmayan kelime önerisi de yapılabilir.

Address http://enforter.selcuk.edu.tr

Teklif vermek istediğiniz kelime :

Kelime **Önerimiz**

Önerileriniz :

Öneri 1	<input type="text" value="çerez"/>
Öneri 2	<input type="text" value="tanıtman"/>
Öneri 3	<input type="text" value="unutmabeni"/>
Öneri 4	<input type="text"/>
Öneri 5	<input type="text"/>

388
atumer@selcuk.edu.tr

Şekil 2. Karşılık Önerme Sayfası

5. Sonuçlar

Bu çalışmada internet üzerinden ulaşılan bir veri tabanı aracılığıyla Enformasyon Teknolojisi alanındaki Türkiye Bilişim Derneği tarafından tespit edilen yaklaşık 3500 İngilizce terime karşılık aranmaya çalışılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce konu ile ilgili ön araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde konunun önemine rağmen gerek kurumlar düzeyinde, gerek ilgili kişilerin gayretlerinin ve metodlarının yetersizliği, işlerliklerinin olmayışı bizi bu konuda bir proje hazırlamaya, tanıtmaya ve uygulamaya koymaya zorlamıştır.

2000-2001 yılları arasında konu ile ilgili, projeyi tanıtmaya amacı ve katılım sağlayarak bilişim terimlerine Türkçe karşılık önermesi beklenen yaklaşık 1500 kişiye ulaşılmıştır. Bu kişilerden bir kısmı değerli yardımlarını esirgemeyip hem veri tabanında bulunan bazı terimlere karşılık teklifinde bulunmuş hem de konu ile ilgili düşüncelerini sayfanın forum bölümünde paylaşmıştır.

Aynı çalışma için izlenen bu farklı metod sayesinde, zamandan ve mekandan bağımsız olarak ilgililerin hazırlanan veri tabanındaki terimlere kısa bir süre içinde 650'ye yakın kelimeye karşılık önerdikleri tespit edilmiştir. Örneğin "cookie" kelimesi için "unutma beni dosyası" karşılığı, "network" kelimesi için de "şebeke" karşılığının uygun olduğu katılımcılar tarafından benimsenmiştir. Veri tabanı uygulamaları pek çok alanda uygulanabileceği gibi, özellikle bilimin Türkçe yapıma gereğinin çokça

tartışıldığı günümüzde diğer disiplinler için de Türkçe karşılıklar bulma kolaylığı açısından uygulanabilecektir.

Not: Bu çalışma, Abdullah Erdal TÜMER'in, 2001 yılında, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından kabul edilen Yüksek Lisans Tezinden özetlenmiştir.

Kaynaklar

- [1] Uğurlu, M. Haziran 2000, Türkçe Öğretimin Neresindeyiz, Türk Dili Dergisi, sayı 582,
- [2] Karaağaç, G. Aralık 1997. Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler, Türk Dili Dergisi, sayı 552
- [3] Tümer A.E., İnternet Üzerinden Ulaşılan Bir Veri Tabanı Aracılığıyla Enformasyon Teknolojileri Alanındaki Terimlerin Türkçe Karşılıklarının Derlenmesi, Selçuk Üniversitesi FBE. Bilgisayar Mühendisliği ABD., Yüksek Lisans Tezi, 2001
- [4] Çetin, G. Linux Terimler Sözlüğü, www.diablos.hypermert.net
- [5] Şen, O.1998, Oracle ile Veri Tabanı Yönetimi, İstanbul
- [6] Özkan, Y. 1996, Oracle7 Workgroup Server, İstanbul
- [7] Karahoca, A. 1999, ASP ile Web Programcılığına Giriş, İstanbul
- [8] Kouffman, J. 1999, Begining ASP Database, 1 st ed. Los Angeles
- [9] Feyerstein, S.1998, Oracle pl/sql Programming, Colorado